

Årsrapport 2021

Andrej Kokkonen

Lektor i statsvetenskap, Göteborgs universitet

Programcensur för Bachelorprogrammet i jämförande politik, Samhällsvetenskapliga fakulteten, Universitetet i Bergen, 2018-2021

Bakgrund

Detta är min fjärde och sista programrapport som sensor för Bachelorprogrammet i jämförande politik vid universitetet i Bergen. Programledningen har i år framfört ett önskemål om att jag ska

«oppsummera de tre foregående år. I tillegg ønsker vi en vurdering på i hvilken grad vi som institutt har lært noe av det halvannet året med koronarestriksjoner.»

Underlaget för min rapport har jag hämtat från tidigare programrapporter, kursplaner och kursutvärderingar. Under åren har jag haft återkommande möten med programledningen, lärare och studenter. Inför årets rapport har jag även haft uppföljande samtal med studieledare Kjetil Evjen.

Uppsummering av min tid som programsensor

I min första rapport konstaterade jag att institutets Bachelorprogram redan då höll en mycket god kvalitet och att studenterna var mycket nöjda med sin utbildning. Jag hade dock två förslag på förbättringar. För det första påtalade jag att det fanns en brist på valfria kurser i politiskt beteende på 200-nivån. En brist som var iögonfallande med tanke på hur exceptionellt framgångsrik den politiska beteendeforskningen som bedrivs vid SAMPOL är. För det andra påtalade jag att det erbjöds få kurser med specifik inriktning mot Norges politiska system. Sedan jag skrev min rapport har den första av dessa brister åtgärdats (se nedan). Institutets Bachelorprogram erbjuder numera flera valfria kurser med inriktning på politiskt beteende, som kompletterar det redan breda kursutbud som fanns när jag skrev min första rapport. Det har dock inte tillkommit några kurser om Norges politiska system, vilket delvis har att göra med det personaltapp SAMPOL har råkat ut för det senaste året samt de extra ansträngningar som omställningen till Corona-anpassad undervisning har medfört de två senaste åren.

I min andra rapport, i vilken jag utvärderade programmets "vurderings- og undervisningsformer" noterade jag att dessa i stort fungerar väl på programmet, men att

studenterna önskar sig mer muntliga övningar och examensformer, framförallt på högre nivåer (200-kurserna). Efter min rapport införde programledningen fler seminarier på programmets kurser. Olyckligtvis sammanföll denna reform med Coronaepidemin och övergången till distansundervisning, som har visat sig fungera särskilt dåligt för seminarier. Men det är uppenbart att programledningen tar studenternas önskemål om fler muntliga övningar på allvar. Dock är det svårt att se hur inslaget av muntliga examensformer skulle kunna ökas utan att mer resurser – främst i form av lärare – tillförs programmet, då antalet studenter är mycket stort samtidigt som muntliga examensformer tar mycket lärartid i anspråk. Med tanke på att antalet lärare på SAMPOL har minskat drastiskt det senaste året kommer det att vara svårt att ytterligare öka de muntliga inslagen på programmet.

Lärarkåren var redan när jag började mitt uppdrag mycket kompetent och bidrog i många fall med egen – högkvalitativ - litteratur till programmets kurser. Under min tid som censor har den dessutom utökats med en rad utländska toppforskare, vilket har bidragit till att höja kvaliteten ytterligare. Lärarkåren får idag betraktas som excellent. Det är dock viktigt att institutet får behålla sin lärarkår och erbjuds möjlighet att utöka den för att kompensera för det personalbortfall som skett under 2021.

Kort sagt, håller institutets Bachelorprogram en mycket hög kvalitet. En kvalitet som dessutom ökat under min tid som censor, trots den ökade arbetsbelastning som Coronarestriktionerna har fört med sig. Sammantaget är programmet en mycket stor tillgång både för SAMPOL och för universitet i Bergen. Det har varit ett nöje att arbeta som censor för detta excellenta program. Jag vill även passa på att tacka för det vänliga bemötande jag har fått av programledning, lärare och studenter genom åren och den lyhördhet som programledning och lärare har uppvisat inför mina förslag till förbättringar.

Nedan följer en mer noggrann genomgång av de förbättringsförslag som har jag föreslagit under åren och hur programmets ledning har hanterat dessa. Därefter följer en diskussion om lärdomar från perioden med Coronaundervisning.

Nya kurser i politisk beteende

När jag gjorde min första översyn av Bachelorprogrammet noterade jag en brist på valfria kurser i politiskt beteende, vilken var slående med tanke på den stora bredd som urvalet av kurser uppvisade i övrigt. Visserligen ägnades en av de obligatoriska kurserna på 100-nivån åt politiskt beteende, men på 200-nivån saknades kurser som huvudsakligen fokuserade på politiskt beteende. Avsaknaden av sådana kurser var förvånande med tanke på att den politiska beteendeforskningen vid SAMPOL genom åren har varit exceptionellt framgångsrik. Samtidigt som jag tillträdde som censor fick till exempel forskningsgruppen Medborgare, Opinion och Representation (MOR), som en av få forskningsgrupper i Norge, högsta betyg (excellent) i en utvärdering av norsk statsvetenskap.

Efter min första programrapport såg programledningen till att införa en ny valfri kurs som fokuserar på populistiska partier och deras väljare på 200-nivån. Kursen, *Sampol 226: Populism and its consequences for liberal democracy*, behandlar en rad ämnen som är centrala för den moderna politisk beteendeforskningen och relaterar dessutom direkt till den politiska beteendeforskningen som bedrivs vid SAMPOL. Den har snabbt blivit en av de mest populära valfria kurserna på programmet, med fler än 150 anmälda studenter 2022. Det vittnar om att det har funnits ett uppdämt behov av sådana kurser. Kursen har också fått mycket goda kursutvärderingar, vilket illustrerar fördelen med att ha en kurs som anknyter till ett av institutets starkaste profilområden.

Utöver kursen om populistiska partier innehåller kurserna på 200-nivån idag mer politisk beteendeforskning än vad de gjorde när jag började mitt censoruppdrag. Delvis som en konsekvens av att nya kurser tillkommit på programmet. På det hela taget har utvecklingen tydligt gått i rätt riktning.

Dessutom finns det möjlighet att erbjuda ännu fler valfria kurser i politiskt beteende framöver med tanke på de rekryteringar av framstående internationella forskare som forskar om politiskt beteende som SAMPOL har gjort de senaste åren. Jag ser därför mycket positivt både på programmets utveckling och framtid ur ett politiskt beteendeperspektiv.

Nya kurser om Norges politiska system

När jag skrev min första censorrappport förekom inslag om Norges politiska system på 100-nivån. Dock erbjöd inte Bachelorprogrammet några kurser med specifik inriktning mot Norges politiska system på den valfria 200-nivån, även om Norge täcktes in i en del av de kurser som förekom.

Jag föreslog med anledning av detta att det hade varit en bra idé att introducera en kurs om just Norges politiska system (möjligen med utblick mot Norden) på 200-nivån. De flesta studenter som läser programmet är från Norge och ser sin yrkesframtid i Norge. Många av dem kommer också med stor sannolikhet att arbeta inom norsk förvaltning eller politik. Det torde därför finnas en relativt stor efterfrågan på kurser som fokuserar på Norges politiska system. Även många av de utländska studenter som läser programmets valfria kurser kan tänkas vara intresserade av norsk politik, med tanke på att de har sökt sig till Norge för sin utbildning.

Några nya kurser som tar upp Norge som fall har inte tillkommit sedan jag skrev min rapport. Visserligen täcks Norge fortfarande in i en del av de valfria kurser som ges på 200-nivån (till exempel SAMPOL 203: Comparative Arctic Indigenous Governance), men det saknas fortfarande en kurs som fokuserar explicit på det norska politiska systemet. Delvis beror detta på resursbrist: Institutionen har nyligen förlorat flera lärartjänster, som inte har kunnat ersättas ännu. Detta har resulterat i neddragningar av antalet studenter och att man inte har kunnat utöka kursutbudet som man velat. Lägg till det att Coronasituationen har tagit mycket tid och kraft de senaste två åren och det blir förståeligt att det inte har gått att introducera fler nya kurser den senaste tiden.

Dock ser jag gärna att institutet i framtiden, när situation så tillåter, introducerar en kurs i Norges politiska system (möjligen med utblickar mot resten av Norden och Europa). En sådan kurs skulle komplettera det nuvarande kursutbudet på ett bra sätt och förhoppningsvis locka ännu fler studenter till bachelorprogrammet och SAMPOL.

Önskemål om fler muntliga examensformer

I min andra rapport konstaterade jag att studenterna har relativt få seminarier på högre nivåer. I Sverige är mönstret i regel det motsatta: seminarierna är fler på högre nivåer än på lägre nivåer (samtidigt som antalet föreläsningar är färre). Idén är att man får mer tid att läsa på högre nivåer, men sedan också måste få tid att ventilera det man har läst ordentligt med en lärare. Den möjligheten fanns inte i lika hög grad på 200-kurserna när jag skrev min andra rapport. Visserligen kunde diskussion förekomma även i samband med föreläsningar, men seminarier ger definitivt större utrymme för att klara ut missförstånd och diskutera olika spår i litteraturen. Flera av de studenter jag intervjuade under mitt besök i Bergen efterfrågade också fler seminarier på 200-nivån. Jag noterade att frågan om seminarier till syvende och sist är en resursfråga: det kostar att ha seminarier. Dessutom är tillgången på lämpliga seminariledare (mastersstudenter) begränsad. Kursledningen utökade dock redan till året efter antalet seminarier på 200-nivån. Tyvärr råkade reformen sammanfalla med Coronepidemin, vilket var olyckligt då det har visat sig att seminarier fungerar särskilt dåligt vid distansundervisning (se nedan). Det är således möjligt att reformen bidrog till att minska studentnöjdheten på kort sikt. Jag tror dock att den kommer att resultera i ökad nöjdhet nu när undervisningen återgår till det normala.

Sedan är det öppen fråga om reformen med fler seminarier kommer att kunna bibehållas och utvecklas givet neddragningarna av lärartjänster på SAMPOL. I första hand leds idag seminarierna som hålls av mastersstudenter. Lärarledda seminarier är dock att föredra ur kvalitetssynpunkt. Jag ser dock ingen möjlighet att utöka antalet lärarledda seminarier i en situation där programmet har tvingats att dra ner på antalet studenter för att klara av sitt uppdrag. Jag hoppas därför att det tillförs programmet mer lärartjänster framöver.

Lärdomar av koronarestriksjonerna

Efter mina samtal med programledningen och studenter är det uppenbart för mig att institutet har lärt sig en hel del av de Coronarestriktioner som varit i kraft från och till de senaste två åren. Framförallt har distansundervisningen visat sig vara ett viktigt komplement till tidigare undervisningsformer. Många av dessa lärdomar är värda att ta med sig nu när

instituttet återgår till vanlig undervisning. Kortfattat kan man säga att både lärarnas och studenternas intryck är att föreläsningar har visat sig fungera dåligt och seminarier mycket dåligt vid distansundervisning.Handledning av uppsatser (vejledning av opgaver) har däremot visat sig fungera väldigt bra via distans. Dessutom har censormöten mellan lärare fungerat bättre än tidigare, då sådana möten ofta skedde över telefon.

I de fall där distansundervisningen har fungerat bra (handledning) finns det all anledning att ha kvar verktyget i verktygslådan. Det behöver inte bli det nya normala, men verkar fungera lika bra som vanlig fysisk handledning och kan ses som likvärdig med sådan. Det är också på många sätt ett smidigare sätt att handleda, då det tillåter att lärare och student befinner sig på olika platser. Det händer till exempel ofta att önskemål om handledning krockar med att lärare är på konferens, eller av andra skäl befinner sig på annat håll än i Bergen. I sådana situationer kan handledningen numera fortgå via distans utan några som helst problem.

Det finns, enligt mig, även anledning att ha kvar distansundervisning som alternativ också i de fall där den fungerar sämre, men då främst i undantagsfall. Det händer till exempel att lärare blir sjuka, men samtidigt är tillräckligt friska för att hålla en föreläsning via distans. I sådana situationer är det bättre att föreläsningen hålls i tid via distans, än att den ställs in, eller skjuts upp i några dagar så att studenternas studieritm blir lidande. Detsamma gäller, även i viss utsträckning, för seminarier trots att kvaliteten riskerar att bli lidande om de hålls via distans. Distansundervisning bör enligt min mening även tillåtas när lärare är på konferens, eller har andra tjänsteuppdrag utanför Bergen.

Detsamma gäller vid gästföreläsningar från lärare som är verksamma vid andra institutioner utanför Bergen. Det kan till och med hända att distansföreläsningar är en förutsättning för att få med en gästföreläsare. Så länge som regeln är att föreläsningar hålls fysiskt utgör det inget problem att några få gästföreläsningar hålls på distans. Tvärtom kan sådana gästföreläsningar bidra till att höja kvaliteten på undervisningen. Framförallt i fall där gästföreläsningarna inte hade blivit av utan distansundervisning.

Dock bör distansföreläsningar och distansseminarier endast ses som ett komplement till vanlig undervisning. Ett komplement som bör användas sparsamt och i undantagsfall.

Universitetets stora konkurrensfördel är att det erbjuder undervisning på plats. Den fördelen riskerar att gå förlorad om för mycket av undervisningen läggs på distans. Idag lever vi i en värld då en rad universitet, däribland många av världens främsta, erbjuder ett stort utbud av onlinekurser. I en sådan situation kan studenterna lätt ställa sig frågan varför de bör välja en distanskurs från Universitetet i Bergen och SAMPOL, när liknande kurser kanske också erbjuds av Harvard, Oxford och Stanford. Det gäller särskilt engelskspråkiga kurser (till exempel på 200-nivån). Här gäller det att behålla den fördel i form av undervisning på plats som UiB och SAMPOL kan erbjuda i mycket högre utsträckning än nämnda universitet.

Reflektioner om lärartillgången på SAMPOL

Det senaste året har SAMPOL tappat fem lärartjänster, utan att ersättas för förlusten. I mina samtal med programledningen har det framkommit att detta tapp har påverkat programmet i viktiga avseenden. Det har blivit svårare att hitta handledare till studenternas bacheloroppgaver. Dessutom har arbetsbördan för de lärare som är kvar på SAMPOL ökat, eftersom färre lärare har varit tvungna att ta hand om lika många studenter som tidigare. Med anledning av dessa problem har man i år tagit in färre studenter än tidigare terminer. Naturligtvis minskar bristen på lärare också möjligheterna att införa nya kurser och bredda det existerande kursutbudet. Det gör det också svårt att utöka antalet lärarledda seminarier på programmet.

Det är fullt förståeligt att programledningen har varit tvungen att dra ner på antalet studenter för att kompensera för bortfallet av lärartjänster. Men icke desto mindre är det olyckligt. Programmet fungerar mycket bra i nuvarande form och har länge varit mycket populärt bland studenterna. Kursutvärderingarna är extremt bra i ett komparativt perspektiv. Att man i en sådan situation är tvungen att dra ner på antalet studenter är inte optimalt (för att uttrycka det mildt). Dessutom finns risken att neddragningarna på sikt påverkar kvaliteten på programmet som helhet, eftersom det blir svårare att bredda utbudet av kurser.

Visserligen har neddragningen av antalet studenter på programmet också medfört att det idag krävs högre betyg för att komma in på programmet. Det innebär att de studenter som kommer in har bättre förutsättningar att ta till sig undervisningen och klara av att slutföra programmet. Men en sådan trade-off finns alltid. Frågan om det är bra för Universitetet i Bergen att en populär utbildning som genomgående har fått mycket goda kursutvärderingar av studenterna tvingas att dra ner på antalet studenter. Jag har svårt att tro det. Därför är det viktigt att personalförsörjningen för bachelorprogrammet (och SAMPOLs övriga utbildningsprogram) löses på längre sikt genom att mer personal tillförs SAMPOL.

Neddragningen av lärarkåren kommer också vid ett synnerligen illa valt tillfälle. Under Coronaepidemin ökade arbetsbelastningen på lärarkåren och programledningen initialt väldigt mycket. Arbetsbördan fortsatte också att vara större än vanligt höstterminen 2020 och vårterminen 2021. Till detta ska nu läggas en neddragning av personalstyrkan och den extra arbetsbelastning för de kvarvarande lärarna och programledningen som den har resulterat i. Det är minst sagt olyckligt.

Slutsatser

I min första rapport konstaterade jag att Bachelorprogrammet i jämförande politik imponerar på många sätt. Det är välorganiserat och har expanderat kraftigt över tid (även om det har fått minska intaget av studenter i år). Det erbjuder en lång rad kurser av hög kvalitet och kan skryta med många kompetenta lärare. Studenterna är också på det hela taget mycket nöjda med programmet. Kursutvärderingarna är exceptionellt goda i ett komparativt perspektiv. Jag har ingen anledning att ändra mitt omdöme:

Bachelorprogrammet fortsätter att imponera och har till och med blivit bättre än det var när jag skrev min första rapport.

Det erbjuds numera flera kurser mer betydande inslag av politiskt beteende-forskning på 200-nivån. Dessutom har programledningen ökat inslaget av seminarier på 200-nivån. Att dessa reformer delvis infördes under Coronaepidemin, med den extra arbetsbelastning som den innebar, gör dem inte mindre imponerande. Faktum är att programledningen har varit

oerhört lyhörd och tillmötesgående inför de rekommendationer jag har haft i mina rapporter. Jag vill också ta tillfället i akt och tacka programledningen och då särskilt Leiv Marsteintredet och Kjetil Evjen för ett mycket trevligt och professionellt bemötande under min tid som censor.

Programmets höga kvalitet märks inte minst på de fantastiska kursutvärderingar som i princip alla kurser får. Även under vårterminen 2020, när programmet fick stängas ner under en kortare period innan övergången till distansundervisning kom igång, fick kurserna genomgående mycket bra kursutvärderingar. Det är ett faktum som vittnar om programledningens och lärarkårens höga kvalitet och hängivenhet inför sitt uppdrag.

Det enda sakinhåll som egentligen saknas på programmet i nuläget är en kurs på 200-nivån om norsk politik. Det finns en efterfrågan på en sådan kurs bland studenterna, då de flesta av dem kommer att arbeta inom norsk förvaltning och politik efter sina studier. Dessutom utgör Norges politiska system en naturlig referenspunkt för de flesta studenter. Min bedömning är att det torde vara relativt lätt att på kort tid införa en sådan kurs, då de flesta forskare och lärare vid institutet har de kunskaper som krävs för att undervisa på den. Med det sagt är det inte helt lätt att införa nya kurser i en tid då programmet har tvingats dra ner på antalet studenter, då lärarkåren har krympt med fem heltidstjänster.

Neddragningen av lärartjänster är i mina ögon det största hotet mot programmet på sikt. Det är trist att se ett så framgångsrikt och populärt utbildningsprogram som bachelorprogrammet tvingas dra ner på antalet studenter. Jag tror att det är en förlust även för Universitetet i Bergen. Det är därför viktigt att lärarförsörjningen på programmet löses på sikt.